

Summary

The article deals with the research of the genesis sources and development dialectics of Fedir Kolyada – the main hero of the novel “Born with a silver spoon in his mouth” (“U sorotchtzi narodzheny”) by Ihor Muratov – and other heroes, who influenced the progress of his outstanding character. The high level writer’s skill, embodied in bright, individual images, is marked off. The paper presents a brief review of the literary process of that period. It gives a deep analysis of not only the characters, but also the titles of the novel and its five chapters.

Keywords: time, city, portrait, text level, extreme situation, war, nature.

УДК 221.161.2–1 (082.2)

Несвіт С.В.,
науковий співробітник,
Донецький національний університет

РЕЦЕПЦІЯ МІСТА У ПОВІСТІ В. СТУСА “ПОДОРОЖ ДО ЩАСТІВСЬКА”

Прозова спадщина Василя Стуса залишається на сьогодні матеріалом, який був опрацьований дослідниками чи не найменшою мірою. Велику роль у цьому зіграло, звичайно, визнання митця українською і світовою спільнотою як передовсім поета. Йшлося насамперед про творчу особистість, поета світового рівня, що у зв'язку з урахуванням трагічної долі теж однозначно відбилося на рецепції його творчості читачами і літературними критиками. Серед втрачено-врятованого творчого спадку В. Стуса найбільшу естетично-інформативну функцію відіграла поезія, яка вкупі з епістолярієм і щоденниковими записами “З таборового зошита” дала можливість для перших, і досить успішних, спроб інтерпретації творчості поета, меншою мірою цьому сприяла також літературна критика (найбільш знакові і резонансні праці про творчість П. Тичини “Феномен доби, або Сходження на Голгофу слави” і В. Свідзінського “Зникне розцвітання”). Фактично, про прозовий доробок В. Стуса мови не було саме через наявність стійкого усвідомлення його поетичної геніальності. Хоча цю грань творчої особистості, а саме – вміння передати глибину внутрішнього світу-драми головного героя словами “прози”, переконливо відчули дослідники його прозової спадщини. Очевидно, найголовніша роль тут належить М. Гончаруку, упоряднику та автору приміток до 4 тому (який, власне, і містить серед іншого прозову спадщину поета) видання творів В. Стуса. Саме він відзначив важливу роль прозового спадку митця для герменевтичного проникнення у його творчу лабораторію становлення духу, самопізнання і самовдосконалення. Проза В. Стуса дає можливість досягнути його поетичний світ, здавалося б, в іншому, приземлено-буденному ракурсі, але насправді вона покликана відкрити нові грані, приховані “палімпсестною” загадковістю віршів.

Метою даного дослідження є спроба аналізу повісті В. Стуса “Подорож до Щастівська” з точки зору відбиття у творі проблем самоідентифікації особистості в умовах автентично чужорідного середовища, екзистенційних пошуків ліричного героя, експерименту існування в “позапросторі”. Саме це є, на нашу думку,

доречним внеском до актуальної, але не функціональної проблеми-відповіді на питання, хто такий Василь Стус: Поет, Герой, Мученик, Пророк, Особистість? Перебування в екстремальних умовах, як знаємо, є найліпшим способом формування особистості. Коли ж цими екстремальними умовами стає звичайне існування у соціумі, місті, державі, то маємо не менш екстремальний (отже, нелогічний – асоціальний – небезпечний) вибух творчої відповіді.

Саме тому місто Василя Стуса є Територією Існування Особистості. Далі можна додавати чимало географічних деталей, які, однак, навряд чи організують перебування поета у координатах пересічного українця.

Ставлячи питання про роль міста у житті (хоча, звичайно, тут варто користуватися поетичною термінологією самого поета щодо “смертеіснування й життєсмерті”) Василя Стуса, ми не можемо уникнути питання про зіставлення двох суперечливих і знакових для українства площин – міста і села. Цей дискурс виникає на початку минулого століття у зв'язку з активною індустріалізацією країни, швидким розвитком українського міста і проблемою його відчуження від села. Про відмінність між сільським і міським світосприйняттям чи не найвиразніше сказав у своєму соціально-психологічному романі “Місто” В. Підмогильний, разом з тим естетика нової грозово-райдужної індустріальної доби виразно відбилася у творчості А. Любченка, М. Хвильового, М. Семенка, Г. Шкुरुпія та інших митців часу “розстріляного відродження”.

Біографія “шістдесятника” В. Стуса може слугувати ілюстрацією складних стосунків між селом і містом, адже народившись у подільському селі Рахнівка (може, звідти така закоханість поета в епітет “рахманний?”), він більшу частину свого життя прожив у місті чи, точніше, у містах – Донецьку і Києві. Слід наголосити, що світосприйняття поета лишалося передовсім закорінене у селянській традиції, однак воно було збагачене інтелектуальною роботою міського інтелігента, яким В. Стус має повне право вважатися. Про національне фольклорне коріння поезії В. Стуса йдеться у праці “Народнопоетична стихія у творчості Василя Стуса” С. Мишанича, який доводить, що поетика митця, його свідомість, поетичне мислення невіддільні від народної пісні і фольклору загалом, але разом з тим поет активно модифікує, переосмислює національну спадщину, надаючи їй нового суспільно-політичного звучання [2].

Іншою стороною проблеми відтворення міського життя з селянським підтекстом є складність стосунків у середині самого соціуму міста. Мається на увазі проблема сприйняття інтелігентом ситуації перебування у спільноті міщан. Тут під міщанством слід розуміти не тільки світ корінних мешканців міста, але і тих, хто активно прагне з цим світом асимілюватися, відмежовуючися від свого “я”, тобто звичайних селян, яких місто, засвідчуючи їхню інакшість, зневажливо називає “селяками”. Радянське суспільство з його орієнтацією на робітничо-селянський клас як взірць здорового глузду і досконалості по суті мало на меті створення загальноміщанського колгоспу, у якому не лишалося місця творчій індивідуальності як прикладу будь-якої винятковості, дистанціювання від маси. Тому проблема

ліричного героя міста В. Стуса лишається також однозначно екзистенціальною, адже проблеми існування людини у чужому, інакшому, алогічному, ворожому середовищі належать передовсім до екзистенціальних категорій.

Тяжіння митця до прози дослідник батькової творчості Д. Стус пояснює захопленням В. Стуса романом Дж. Джойса "Уліс", орієнтуючись на лист поета до Б. Гориня 1967 року: *"Згадую бідного Джойса, що носив свою Ірландію в серці, що зробив з неї духовно-безтелесу інтелігентську реальність..."* [4, т. 6, кн. 2, 44]; цей же часто цитований через особливу гостроту емоційних виразів лист завершується багатозначним висловом: *"Всідаюсь за прозу..."* [там само].

Значною мірою на ситуацію з дослідженням прозового доробку В. Стуса вплинула практична недоступність матеріалів до їх оприлюднення у 6-томному виданні творів поета. Та резонанс публікацій останніх років засвідчує ігнорування цих інших (непоетичних) творчих здобутків митця. Проза В. Стуса лишається доповненням до його палімпсестичних варіантів віршів. Один з найпоследовніших стусознавців, Дмитро Стус, теж практично не торкнувся сфери батьківської прози у своїй фактографічно-корисній монографії про життєтворчість Василя Стуса [3]. Дослідник заперечує принципову важливість значення прозового доробку батька для самого поета, мотивуючи це відносною тимчасовістю захоплення ним прозою: *"Проза, втім, захопила Стуса ненадовго. Можливість значно ширшого – панорамного – розкриття доби й внутрішніх станів людини, що так вразило Василя в нещодавно прочитаному "Улісі", швидко змінилося тверезим усвідомленням: попри все, йому ближче природа поетичного слова, щільна стилістика звільненої від філологічної води сути, де можна заховатися за образ ліричного героя, відсторонюючись від особистих переживань і негараздів"* [3, 205]. Знову ж, ідеться про певні цензуро-методологічні рамки для дослідника-стусознавця, у межах яких доводиться рухатись напрямом відтворення творчого шляху визнаного вітчизняною і світовою спільнотою поета. І тільки поета...

З подібним поглядом не погоджується М. Гончарук, який зазначає: *"...якщо поглянути на ці досить широкі масиви тексту глибше, з позицій художньо-естетичних концепцій самого автора, то й їм не можна відмовити в певній художній самодостатності. Адже за тією розкутістю в організації художнього матеріалу, калейдоскопічністю композиції, "розхристаністю" сюжету, які повною мірою присутні в них, бачиться не просто сумбурна суміш, хаотичне нагромадження різнорідного матеріалу, а по-своєму новаторське зображення в концентрованому образі вічного і безперервного потоку людського життя, сприйнятого художником у відповідності з його світобаченням"* [4, т. 4, 507]. Гранично точно визначив дослідник основні творчі пріоритети письменника: пошук, нагромадження матеріалу, пошук, концентрований пошук, розчинення у проблемі, аскетичний вихід до розуміння.

Цікаво, що коли йдеться про прозові експерименти В. Стуса, на горизонті неодмінно з'являється А. Камю, яким поет неодноразово (за епістолярієм) захоплювався, про належне поцінування творчості якого свідчить і центральний

персонаж повісті “Подорож до Щастівська”. Ю. Бедрик зазначає, що безсумнівний авторитет А. Камю вплинув зокрема і на створення В. Стусом геніальної розвідки про творчість П. Тичини [1]. Але існування інтелігента-інтелектуала в СРСР безсумнівно було пов'язане з проблемами винайдення способів співіснування із “буржуазною” спільнотою рафінованого рефлексуючого інтелігента Заходу. Однак, переконливо свідчить М. Гончарук, мова зовсім не йде про наслідування стилю, адже В. Стуса насамперед приваблюють фахові здібності французького письменника: глибинне розуміння слова, можливість творчої інтерпретації у семантичному полі і власне – панорамність подій. У прозовій творчості В. Стуса бачимо насамперед послання-ідею-попередження про те, що відбувається довкола. Разом з тим фіксація явищ оточення є не чим іншим, як апокаліптичним враженням:

Спочатку людину вбивали

(це робилося дуже майстерно і швидко)

Потому вбитого оживляли [4, т. 3, кн. 1, 110].

Процитований початок вірша, що має в одному з варіантів назву “Сізіфова робота”, дуже добре характеризує стан самого поета у той кризовий час наприкінці шістдесятих, коли він власне звертається до прози як спроби іншої, додаткової, але не другорядної, самореалізації.

Питання про те, чому в центрі нашої уваги з-поміж інших прозових творів опинилась саме повість “Подорож до Щастівська”, розв'язується просто: даний твір відсилає нас до міської тематики вже самою назвою, адже йдеться про конкретний населений пункт – адресу прибуття ліричного героя. Здавалося б, оптимістичне звучання назви твору має відповідно налаштувати читача на сприймання такої собі романтичної візії, але воно одразу перекривається невимовною гіркотою і розпачливим відчуттям самоти і безпорадності у ситуації з нульовими варіантами розв'язання. Щастівськ – місто, яке не існує на жодній географічній мапі (асоціації з містом Щастя на річці Сіверський Донець у сусідній з Донецькою Луганській області навряд чи можна прив'язати до тлумачення назви). Однак його чіткі реалії: залізничний вокзал, аеропорт, від якого треба діставатися тролейбусом додому, до шахтарського селища, шахтарське минуле самого головного героя, – все це неприховано вказує на справжнє місто, з яким для В. Стуса пов'язане життя – Донецьк. Очевидна звукова подібність кінцевого складу тут не так важить порівняно зі смисловими паралелями: Донецьк для поета асоціюється із щастям? Тоді чому ж маємо в результаті повість, де про радість, щастя, спокій, задоволення зовсім не йдеться? Мабуть, тому що ці категорії розумілися інтелектуально розвиненій творчій особистості автора інакше, ніж елементарне задоволення фізичних потреб. Щастя повернення додому, відчуття родинного затишку, щемні спогади про дитинство і теплий погляд батьківських очей знайомі кожній людині, але для ліричного героя повісті Петра Рудика (до речі, один із реальних псевдонімів самого В. Стуса) це також засіб самоідентифікації, спроба переосмислення власного життя в іншому ракурсі. Хоча з приводу іншості ракурсу можна говорити дуже умовно, адже по суті маємо погляд героя на самого себе з урахуванням минулого досвіду,

тобто таку собі відчайдушну спробу ступати в одну річку двічі, і тричі, і сто разів. Вдивляння у самого себе – характерна ознака ліричного героя В. Стуса, згадаймо його поезію тих років: *“Сто дзеркал спрямовано на мене / в самоту мою і німоту...”* [т. 3, кн. 1, 28]. У повісті ж маємо такі міркування головного героя з приводу самоідентифікації: *“І здається, що вдвох – ти і ти. Один – той, що ти, а другий – той, що не ти, що краще б не був тобою”* [4, т. 4, 22]. Отже, рецепція міста тісно пов'язана з автобіографічними рисами центрального персонажу повісті, і мова піде, звичайно, про самого носія інформації, точніше, про реципієнта, того, хто цю інформацію міста і соціуму сприймає.

Серед інших власних назв, що позначають населені пункти, у повісті маємо також Київ і Соснівку. І якщо з першою назвою ситуація зрозуміла, адже Київ – це окрема територія, що не потребує маскуванню саме внаслідок своєї інакшості, очевидної для всіх українців (некиян і киян в тому числі), то під Соснівкою, звичайно, мається на увазі стусівське родинне гніздо – Рахнівка. *“В Соснівці, глухому подільському селі, він народився. Зовсім малим його вивезли звідти завербовані на Донбас батьки”* [4, т. 4, 40]. Спогади головного героя про село є наскрізь автобіографічними щодо В. Стуса: літні відвідини тітки і бабусі, селянські справи, подільські ландшафти і, знову ж таки, спогад про рідну домівку як щось нереально, але й неминуче присутнє у житті, як той самий Щастівськ.

Київ же представлений у повісті досить фактурно і виразно: кількома штрихами автору вдається передати всю глибину безпросвітного життя українського інтелігента в умовах міста як державної території. Маємо кілька епізодів ілюстрації суто міського життя: транспортні проблеми, стомлюючі і нецікаві дорожні пригоди, робота, господарські клопоти і вже звичний магазинний дефіцит і нестача коштів. Одну з ключових ролей у розвитку сюжету виконує, як не дивно, транспорт, що в принципі передбачається назвою. Головний герой перебуває в постійному русі: перша подорож до Щастівська поїздом разом з дитиною, відвідування дружини у лікарні (поїздка автобусом туди і назад), щоденні вранішні транспортні пригоди перед роботою, відсутність транспорту і вимушена пішохідна “прогулянка” лісом по дорозі із тубдиспансеру, політ у літаку до Щастівська і назад, поїздка у таксі з аеропорту. Цей перманентний рух має і іншу площину – постійні пошуки героя самого себе у самому собі, фіксація всього, що відбувається з ним і пильна увага до життя, яке вирує поруч. Чи не найкраще вдається Петрові Рудіку осягнути екзистенційні поривання людини під час нічної подорожі лісом. Випадково натрапивши на потічок, що торує свою дорогу серед гущавини лісу, герой розмірковує над сутністю існування і, по суті, формулює принципи самостановлення: *“Ось воно терпіння, і ось життя. Не власне твоє. А – дароване. Тут дар – як мус і як повинність. Існування – як прагнення текти. Ось воно, уводнене існування, не розбризане на різні людські бажання, енергії й сили”* [4, т. 4, 41]. Як це схоже на категоричний стиль Стусівських імперативів у поезіях збірки “Веселий цвинтар”, яка хронологічно збігається з часом прозових експериментів митця:

*Ні. Вистояти. Вистояти. Ні –
стояти. Тільки тут. У цьому полі,
що наче льон. І власної неволі
спізнати тут, на рідній чужині” [4, т. 1, кн. 1, 185].*

Власне, безперервні екзистенційні пошуки головного героя складають основу повісті “Подорож до Щастівська”. Його гострий аналітичний розум, напружена діяльність інтелекту вкупі з надзвичайно розвинутою творчою уявою, можливістю легко фіксувати явища із сфери підсвідомого демонструють належність персонажа до кола інтелігенції, яка перебуває у постійному пошуку відповіді на питання про сенс людського буття. Підсвідоме, взагалі, відіграє трохи не домінуючу роль у житті Петра Рудика, перебуваючи у стані напівсну-напівмарення, він передчуває розвиток подій у своєму житті, приймає виболілі рішення і, власне, відчуває глибину свого існування. Так, уже з першої сторінки ми бачимо головного героя, який сприймає дійсність крізь призму сновидіння: *“Так було і вві сні: з розгону ти спускався до катастрофи, і коли вона мала вже розродитися, легким зусиллям обминав її, як у протічній воді оминає трісочка перепону” [4, т. 4, 6].*

Ситуація, в якій перебуває головний герой твору, не є винятковою, в принципі, на нього тиснуть ті самі обставини, що і на інших мешканців міста, складових елементів соціуму: нудна і нецікава робота, хвороба дружини, що потребує тривалого стаціонарного лікування, потреба знайти раду з малою дитиною, що, зрештою, теж захворіла, неможливість допомогти батькам і відчуття провини перед ними за власну нереалізованість. Тяжіння чужорідного мотлоху – того, що оточує сучасну міську людину поза її волею, постійне присутнє у відчуттях героя, чого варті лише уривки спогадів, які охоплюють Петра при поверненні до батьківського дому: *“...скупі згадки про роботу, платню, базарні ціни, збайдужені долі, телевізор, фільми, донецький “Шахтар”, сімейні клопоти...” [4, т. 4, 11].* Але над усім цим, точніше, всередині цього існує проблема самоідентифікації. Розмовляючи з хворим батьком, Петро з холоднокрівністю хірурга визначає для себе причини внутрішнього дискомфорту від невизначеної провини – він повинен жити нереалізованими прагненнями предків, втілити їх своїм власним життям, але обставини не дають цьому жодної можливості. *“Бідний тато, він був певен, і не один рік, що син проживе життя і за нього, що його злигодні сплатяться справжнім життям талановитого, як здавалося батькові, сина, і от – маєш: таке розчарування на старість” [4, т. 4, 50].* Відчуття провини перед батьками за спричинені страждання через власну безкомпромісність у стосунках із владою не полишало В. Стуса протягом життя, особливо гостро воно виявлялося у період першого ув'язнення поета, коли зв'язки з родиною, Батьківщиною, світом звичайних живих людей ще не виглядали аж надто нереальними. Це відбувалося вже після катастрофи, яку поет передбачав свідомо (а більшою мірою – несвідомо) наприкінці шістдесятих років. Про це він згадає пізніше у поезії *“Уже тоді, коли пірнувши в ліс...”*, ліричний герой якої приходить до висновку:

*... це все – одне прощання понадмірне –
з Вітчизною, зі світом, із життям [4, т. 3, кн. 1, 61].*

Передчуття голодної до жертви безодні не полишає і Петра Рудика, хоча часопростір, в якому опиняється головний герой на початку твору, вражаючим чином нагадує звичний пізніше для самого В. Стуса антураж камери в'язня: передранковий час (“волохатий смерк”), видовжена (“як шланг”) кімната, дальнє вікно, поки що не заґратоване, – все це доповнює, звичайно ж, прислухання до самого себе. У такі передранкові хвилини тиші пізніше народжуватимуться справжні поетичні шедеври поета (“Мені зоря сіяла нині вранці...” та інші).

Перебуваючи в межах міста, центральний персонаж повісті постійно намагається вийти за межі означеного дискурсу: це не тільки самотні прогулянки під соснами, що їх він називає поряд із березами “найточнішим, найвласнішим мотивом його життя” [4, т. 4, 40], це також дистанціювання від соціуму завдяки напруженій внутрішній роботі мозку – сфера уяви, увага до деталей, що характерно для художників, вміння абстрагуватися. Особливо помітно це під час зустрічей Петра з численними попутниками у його безкінечній подорожі. Ось маємо пасажирів поїзда до Щастівська: дитина, що підійшла погратися з сином, співчутлива, але не позбавлена зайвої цікавості жінка, провідниця та інші. Інший приклад – пасажири автобуса по дорозі до лікарні. І, нарешті, пасажири таксі від аеропорту у фіналі повісті. Усі вони лише оточують героя, якого дратують їх дріб'язкові клопоти, але за якими він вимушений нехай і механічно, але уважно спостерігати, внаслідок природної потреби митця до отримання нових вражень.

Скептичні оцінки героя вражають своєю ґрунтовністю, адже за лічені хвилини він уже здатний не тільки сформувати думку про людину, але й знайти внутрішні причини її поведінки, з'ясувати для себе її психологічний стан і чинники його формування, а також передбачити наслідки ймовірного спілкування. Особливо цікавою в цьому плані виглядає зустріч Петра Рудика з донбаським шахтарем в купе поїзда до Києва. Цей персонаж – типовий представник соціуму, в якому вимушений перебувати головний герой: малоосвічена, невихована людина, продукт системи, якій не потрібні інтелектуали, а лише тупа робоча сила. “Ось воно – обличчя твого старшого брата по класу...” [4, т. 4, 20] – саркастично розмірковує герой, спостерігаючи за своїм сусідом по купе Кондратом (саме так, не Кіндратом, бо ідентифікація персонажа тут гранично однозначна). Його життя – робота в шахті і пиятика як дозвілля (лиш один погляд на стару валізу дав змогу побудувати Петрові асоціативний ряд до галявини у лісі з підпилими шахтарями), лексикон як ознака інтелектуального рівня вражає примітивністю (“А *“miki-miki”* – високий чи то найвищий стиль, уживаний при зустрічах з людьми, з якими поки що невідомо, як поведеться” [4, т. 4, 21]), але, як справедливо розмірковує головний герой, причиною подібного зубожіння української людини є закорінена в генах естетика нужди. Справді, що, як не держава, призвело до того, що цей селянин із Закарпаття приїхав добувати копійку на Донбас, у спробах подолати своє “селюцьке” минуле став говорити ламаною чужою мовою, перейнявшись зверхністю до всього українського, бо таким чином немовби перекваліфікував себе в “освіченого” горожанина. Тому єдине питання, яке хвилює шахтаря з Донбасу, пов'язане з

несподіваною для нього українською мовою від Рудика, явного представника класу інтелігенції (який однак з повагою ставиться до фізичної праці, змінивши не одну пролетарську професію від шахтаря до кочегара), не дуже шанованою пролетаріатом шахтарського краю: *"Коли поїзд над'їхав до Києва, Кондрат, уже взявши в руки валізу, запитав наостанок: "Там багато у вас так розговарує?" Це було єдине, що зацікавило його від самого початку"* [4, т. 4, 22]. Мовна проблема, тобто проблема національного самозбереження, для головного героя залишається однією з тих, що потребують нагального вирішення. Однозначно ідентифікуючи себе як українця, Петро дещо саркастично ставиться до невдалих спроб свого начальника говорити з ним українською як демонстрації псевдодемократичності адміністративного апарату держави, представником якого є ця людина, у вирішенні національних питань. Але він, принаймні, поважає начальника за ці спроби, а от пересічність донецьких російськомовних "обивателів" його відверто дратує, як-от при зустрічі з працівницею донецького аеропорту, яка зверхньо-здивовано відреагувала на українську мову від дитини Петра: *"– А сто щирий українець. Ма-ла-дєц, – протягнула жінка, а Петрові стало бридко: ото дев'яте чудо світу – почула незнайому для себе мову"* [4, т. 4, 55].

Часто свої враження герой твору фіксує як афористичні сентенції, які гранично точно відтворюють перипетії існування людини у чужорідному середовищі: *"Лікарі продовжують нам життя для того, щоб ми його збавляли по всіх чергах, чеканнях, у надіях на завтра чи позавтра чи бозна на що"* [4, т. 4, 26] або ж *"...двері існують на те, щоб не відчинялись"* [4, т. 4, 27], і, нарешті, чи не найґрунтовніше спостереження за міським життям: *"Вночі люди гублять багато соціальної толерантності. Вилюднуються надвечір"* [4, т. 4, 33]. Подібне вміння конденсовано висловлювати думку, чітко формулювати основні враження від предмету спостереження, немовби зберігаючи певні дані у теці з метою їх подальшої обробки, вирізняє творчу людину серед загалу. Не має сумнівів, що саме такою творчою людиною, здатною до самоаналізу і такою, що прагне постійного самовдосконалення, є Петро Рудик – міський інтелігент з селянським корінням, українець у "нестерпній рідній чужині", людина нереалізованих прагнень і небезпідставних високих амбіцій.

Василь Стус своєю прозовою творчістю демонструє високу майстерність знавця людської психології, максимально точно відтворюючи щільно наповнений внутрішній світ свого героя, який перебуває в екзистенційних пошуках відповіді на вічні питання. Автобіографічний характер повісті дає ґрунтовний матеріал для дослідників творчої спадщини поета, суттєво доповнюючи аспекти багатогранного творчого світу митця, що, як і його герої, перебував у стані вічного неспокою у постійному прагненні пізнати світ і себе у ньому.

Література

1. Бедрик Ю. Василь Стус : проблема сприймання / Ю. Бедрик. – К. : Фотовідеосервіс, 1993. – 78 с.

2. Мишанич С. Народнопоетична стихія у творчості Василя Стуса // Мишанич С. Фольклористичні та літературознавчі праці : літературознавчі студії : у 2 т. / С. Мишанич. – Донецьк, Донецький національний університет, 2003. – Т. 2. – С. 30–95.
3. Стус Д. Василь Стус : життя як творчість / Д. Стус. – К. : Факт, 2004. – 368 с.
4. Стус В. Твори : у 6 томах, 9 книгах / В. Стус. – Львів : Просвіта, 1994–1997.

Анотація

Стаття присвячена проблемі існування людини у місті як іншому, чужорідному за своєю суттю соціальному середовищі. Центральне місце відводиться дослідженню екзистенціальної проблематики у художній спадщині В. Стуса, зокрема – у повісті “Подорож до Щастівська”. В основу дослідження покладена ідея про те, що пошуки людиною сенсу власного існування перебувають в одній площині зі спробами національної самоідентифікації і є необхідною умовою інтелектуального і духовного зростання будь-якої особистості. У ході дослідження встановлюються тісні зв'язки між прозовою, поетичною, літературно-критичною спадщиною В. Стуса.

Ключові слова: місто, самоідентифікація, особистість, проза.

Аннотация

Статья посвящена проблеме существования человека в городе как иной, чужеродной по своей сути социальной среде. Центральное место отведено исследованию экзистенциальной проблематики в художественном наследии В. Стуса, в частности – в повести “Путешествие в Щастьевск”. В основу исследования легла идея о том, что поиски человеком смысла собственного существования находятся в одной плоскости с попытками национальной самоидентификации и являются необходимым условием интеллектуального и духовного роста любой личности. В ходе исследования устанавливаются тесные связи между прозаическим, поэтическим, литературно-критическим наследием В. Стуса.

Ключевые слова: город, самоидентификация, личность, проза.

Summary

The article is devoted to the problem of existence of man in city as other, foreign on the essence, to the social environment. A central place is taken to research of existential problems in the artistic inheritance of V. Stus, in particular in a story “A trip to Schastivsk”. In basis of research there is the fixed idea that searches the man of sense of own existence are in one plane with the attempts of national self-identification and is the necessary condition of intellectual and spiritual growth of any personality. During research close copulas are set between a prosaic, poetic, literary critical inheritance of V. Stus.

Keywords: city, self-identification, personality, prose.

УДК 811.161.2'373

Присяжнюк О.М.,
кандидат філологічних наук,
Київський національний університет культури і мистецтв

КОНЦЕПТ “УКРАЇНА – ЄВРОПА” КРИЗЬ ПРИЗМУ ТОПОСІВ У РОМАНІ “МАРУСЯ ЧУРАЙ” ЛІНИ КОСТЕНКО

Стаття присвячена дослідженню концептуалізації топонімів та загальних назв на позначення географічно-просторових об'єктів у романі Ліни Костенко “Маруся Чурай”.